

TERSIËR

DIE BEHOEFTE AAN DINAMIESE TERSIËRE GESKIEDENISKURRIKULA TOT VOORDEEL VAN MEDEDISSIPINES EN GUNSTIGER BEROEPSMOONTLIKHEDE - 'N VERKENNINGSSTUDIE*

*Dr. E.S. van Eeden
Departement Geskiedenis
Potchefstroomse Universiteit vir CHO*

1. INLEIDING

Binne die milieu en eise van 'n snelveranderende laat-twintigste eeu is in vele werke en voordragte al bespiegel oor die plek en funksie van die Geskiedwetenskap.¹ Voortvloeiend hieruit is historici aangemoedig om die verlede nie net ter wille van die verlede te bestudeer nie. Verder is ook gevra na historiese sintese, om só 'n eenheidsbeeld van periodes en beskawings binne tematies-kronologiese verband te beskryf.² In samehang hiermee is die Geskiedwetenskap tans ook baie omstrede: enersyds ten opsigte van die herbesinning van veral die primêre en sekondêre Geskiedenis-kurrikula. Hierdie herbesinning geld veral die hervertolking van eensydige inhoud, en is gemik daarop om alle bevolkingsgroepe in Suid-Afrika te akkommodeer.³ Andersyds is die Geskiedwetenskap ook omstrede vanweë die neiging om Geskiedenis volgens 'n "History from below"-benadering of in 'n "people's history"-vorm te beskryf.⁴ In die lig van hierdie tendense is dit ook nodig om daadwerklik te besin oor die behoefte aan meer dinamiese tersiêre Geskiedenis-kurrikula wat op 'n sinvolle wyse gerig is om tot voordeel te strek van mededissiplines en die breë gemeenskap. Sodoende kan 'n meer uitgebreide beroepsveld ook geopen word vir studente wat Geskiedenis as vak bestudeer.

2. PROBLEEMSTELLING

Die gebrek aan gebalanseerde dinamiese leergange werp die soeklig noodwendig ook op die stand van tersiêre Geskiedenis-kurrikula in Suid-Afrika. In dié verband kan etlike probleme geïdentifiseer word wat direk aan bestaande kurrikula gekoppel kan word, naamlik:

- * Die veel besproke afname in die nuttigheidswaarde van die wetenskap, soos weerspieël in die daling van studentetalle in Geskiedenis aan die meeste tersiêre inrigtings, is *per se* ook 'n heenwysing na kurrikuluminhoude.
- * Die veranderde behoeftes van die arbeidsmark en samelewing waarmee in kurrikula nie rekening gehou word nie.⁵
- * Skakeling met en die behoeftes van mededissiplines word nie behoorlik in kurrikula geakkommodeer nie.⁶
- * Die oënskynlik beperkte beroepsterrein,⁷ ook te wyte aan verstarde kurrikuluminhoude, gee aanleiding tot 'n verwarrende beeld van die nuttigheidswaarde van Geskiedenis as wetenskap.

Uit die navorsing rakende kurrikulumvernuwing in Geskiedenis op tersiêre vlak is artikels geïdentifiseer waarin tersiêre kurrikulumaanpassings beoog word. Konkrete voorstelle in dié verband is egter skaars.⁸ Dat behoorlik deurdagte aanbevelings ten opsigte van tersiêre kurrikula nog nie gemaak is nie val vreemd op, aangesien dit immers die relevansie van die vakinhoud is wat hedendaags die behoefte, belangstelling en bemarkingswaarde bepaal.

By wyse van 'n oorsigtelike praktiese verkenning, sal in dié referaat dus gepoog word om te bepaal wat die stand van kurrikuluminhoude is en of die Geskiedwetenskap sy inhoud op kurrikulêre vlak aan tersiêre inrigtings sal kan aanpas tot nut van ander dissiplines. Ook sal ondersoek word of sodanige aanpassing gunstiger beroepsmoontlikhede kan bewerkstellig.

* Referaat gelewer op die tweejaarlikse konferensie van die Suid-Afrikaanse Historiese Genootskap, Stellenbosch, 19-21 Januarie 1994

3. WAT BEHELS GESKIEDENIS?

Alvorens kurrikuluminhoud enigsins aangepas kan word, is die vernaamste bepalende vraag sekerlik wat Geskiedenis is en behels. In die verlede het etlike historici en ook Jan Alleman probeer om met 'n allesomvattende begripsomskrywing van wat Geskiedenis veronderstel, vorendag te kom. Dit blyk egter nie so eenvoudig te wees nie; daarvan getuig die talle pogings.⁹ Opmerkings deur sir Charles Frith en Jacques Barzun van wat Geskiedenis is, is veelseggend in hierdie verband.¹⁰

Frith meen dat die vak gemoeid is met die lewens van mense en hulle doen en late (dit wil sê op alle terreine) in 'n bepaalde milieu, die verandering wat gemeenskappe beleef het sowel as tendense en faktore wat bepalend vir die optrede van gemeenskappe was, en die materiële omstandighede wat hulle in hulle ontwikkeling gehelp, of verhinder het.¹¹

Op sy beurt stel Barzun dit dat Geskiedenis 'n verhaal is wat uit 'n skakeling van motief, aksie en gevolg bestaan. Hierin is die opeenvolging van tyd (kronologie) 'n vereiste en is datums slegs vir oriëntasiedoeleindes belangrik. Barzun stel dit as 'n vereiste dat die skakelingsproses stewig moet wees, "... for the motives and actions, being those of many individuals, are always tangled, and results cannot be understood unless a full view of that preceding tangle is given".¹² Dit is inderdaad waar as die Geskiedwetenskap as enigsins betroubaar en sinvol gereken wil word.

Wat sinvolheid betref, impliseer albei definisies dat Geskiedenis 'n wydgeskakeerde terrein dek met die mens as die vernaamste rolspeler. Dit bly ook duidelik dat vermoëns soos kennis, vaardigheidsverwerwing en gesindheidsvorming noodsaaklike aspekte is wat in gedagte gehou moet word, veral gedurende tersiêre opleiding. Laastens is dit 'n gegewe dat die belewingsproses in Geskiedenis deels oor ander vakterreine heen beweeg, en dat die verlede en menslike gedrag empaties verstaan moet word, met die doel om as betroubare agtergrondskennis vir huidige omstandighede te dien. So 'n benaderingswyse bring die Geskiedwetenskap noodwendig by mededissiplines uit. Vervolgens 'n oorsigtelike bespreking van Geskiedenis en sy verhouding tot mededissiplines.

4. GESKIEDENIS EN DISSIPLINÊRE WISSELWERKING

'n Wye spektrum vakwetenskaplike geskrifte waarin inhoudelike en metodologiese ooreenkomste en verskille tussen Geskiedenis en mededissiplines aangedui word, is reeds gepubliseer. Die meeste van

hierdie bydraes is vanuit die perspektief van die sosiale wetenskappe geskryf. Soos 'n Amerikaanse historikus, H.E. Barnes, dit in 1925 reeds gestel het, is dit bloot omdat "the direct and indispensable relationship of history to the social studies is obvious ..." en verder dat "the social scientist, other than the historian, cannot ... profoundly cultivate their several subjects without that interest in the problems of genesis and development which is contributed by the historical outlook and methodology". Hy gaan verder deur te sê dat geen bevoegde historikus en verligte sosiaal-wetenskaplike die noodsaaklikheid van samewerking ontken nie.¹³ Hierdie benadering geld eweneens vir sommige ander dissiplines buite die sosiaal-wetenskaplike terrein.

J.G. Toebes het in 1981 'n doktorsale proefskrif voltooi waarin hy die wenslikheid van Geskiedenis as aparte vak ondersoek het. Die ondersoek was toegespits op drie lande, naamlik Nederland, Engeland en Wes-Duitsland. In sy navorsingsresultate bepleit hy 'n dissiplinêre en koöperatiewe benadering met betrekking tot politieke, sosiale en kulturele onderrig, en meen dat dit aanpassings in kurrikula noodsaak.¹⁴

Op eie bodem was dit onder meer die vermaarde historikus F.A. van Jaarsveld wat, namate die Geskiedwetenskap sy navorsingsterrein wyer verken het, dissiplinêre wisselwerking aangemoedig het.¹⁵ Sedert die sewentigerjare tot onlangs nog is sowel wetenskaplikes uit ander dissiplines as historici by meer as een geleentheid versoek om, by wyse van voordragte, artikels en verslae, die verhouding van hul vakdissipline met Geskiedenis te bespreek of te bepaal. Vakdissiplines wat hierdie verband ondersoek het, is onder meer Sosiologie, Aardrykskunde, Volkekunde, Staatsleer, Argeologie, Ekonomie, Sielkunde, Wysbegeerte, Letterkunde, Kuns- en Kultuurgeskiedenis, Teologie, Historiese en Fundamentele Opvoedkunde en Politieke Wetenskappe.¹⁶ Dit het uit al die besprekings geblyk dat die meeste dissiplines in 'n mindere of meerdere mate op die Geskiedwetenskap steun en dié verhouding selfs as onontbeerlik beskou.¹⁷

Gedurende bovermelde gesprekvoering en vanuit die perspektief van hierdie dissiplinêre bydraes was historici in Suid-Afrika alreeds druk besig om hulle dieper in die veld van streeks- en plaaslike Geskiedenis in te grawe.¹⁸ Werke van ander dissiplines is op veral hierdie terreine benut met die doel om die verlede meer effektief op te teken en te evalueer. Hierdie pogings het ongetwyfeld baie daartoe bygedra om die wye nutswaarde van Geskiedenis bloot te lê. Mikrogeskiedenis dien byvoorbeeld as toeligting tot die verklaring van plaaslike sosiale verskynsels, sowel as kommentaar op die topografiese, demografiese en toponimiese kenmerke en patrone van die gebied. Vir onder meer die maatskaplike werker, die stads- en streekbeplanner, die landboukundige, pleknaam-

kundige, joernalis en geestelike kan die bydrae van die historikus op plaaslike en nasionale terrein as 'n onskatbare bron van inligting dien. Daarbenewens is die waarde daarvan as bydrae tot die breë Suid-Afrikaanse kerkgeskiedenis, etniese verhoudinge, die boukuns, restourasies, oudhede, taalgroepe en verhoudinge, wet- en ordehandhawing sowel as vir die onderwysontwikkeling nog nie eens genoem nie. Die gebruiksmoontlikhede van die Geskiedwetenskap is inderdaad wyd.

Die feit dat die navorsingsresultate van historici op streeks- en breë nasionale terrein ten opsigte van 'n verskeidenheid van temas nog nie behoorlik deur vakgenote van ander dissiplines ontgin is nie, kan voor die deur van die Geskiedwetenskap gelê word - bes moontlik vanweë die onbehoorlike bemarking daarvan aan mededissiplines op tersiêre vlak. Dit is ook te betwyfel of dissiplinêre wisselwerking al 'n behoorlike vastrapplek op tersiêre vlak gekry het. Hierdie wisselwerking het veral betrekking op die meerdere gebruikmaking van Geskiedenis-kurrikula in meer vakgroepe.

Ten spyte dus van die vroeër gemelde jarelange gesprekvoering oor die verhouding en gesonder wisselwerking van Geskiedenis met ander dissiplines is die resultate op tersiêre vlak nog feitlik onwaarneembaar. Pluridissiplinêre¹⁹ skakeling is daar wel, maar kurrikulêr is dit nog, vanuit 'n historiese hoek, gebrekkig.²⁰ Dalk is dit tog, ter wille van die steeds sluimerende nuttigheidspotensiaal en diensbaarheidsfaktore wat in Geskiedenis opgesluit lê, nodig om opnuut Barnes se "bevoegde historici" en "verligte wetenskaplikes" om herbesinning te vra, dié keer dalk met minder beklemtoning van die verhouding tussen Geskiedenis en ander wetenskappe, aangesien hierdie aspek oorbekend is, maar met meer klem op daadwerklike kurrikulumaanpassing met die oog op gesonder wisselwerking.

5. KURRIKULUMAANPASSING

5.1 Situasië-analise

In die huidige tydsgewrig, gesien in die lig van die snel-veranderende politieke situasie in Suid-Afrika sowel as die erg dalende aantal studente wat Geskiedenis as vak neem, is dit noodsaaklik dat tersiêre Geskiedenisdepartemente, soos tans op sekondêre vlak gebeur, 'n rasionaal vir kurrikulumontwerp moet

oorweeg. Algemene modelle, gerig op basiese riglyne wat in kurrikulering gevolg moet word, het al uit die pen van etlike persone verskyn. Hieronder tel die werk van R.W. Tyler.²¹ Volgens hom is die vernaamste basiese riglyne vir kurrikulering opgesluit in die (i) opvoedkundige doelstellings daarvan, gevolg deur (ii) leerervaringe wat ontwikkel moet word ter bereiking van die doelstellings, (iii) die kumulatiewe wyse van organisering van leerervaringe en (iv) 'n evaluering van die effektiwiteit van sodanige kurrikulum.²² Indien hierdie basiese beginsels op 'n vereenvoudigde wyse gevisualiseer kan word, kan die eise vir kurrikulumontwerp, voorgestel word soos in Figuur 1.²³

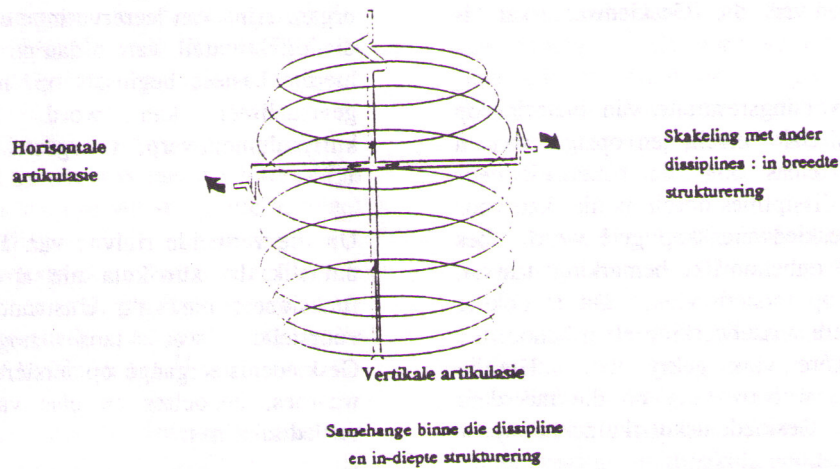
Uit die vermelde riglyne van Tyler en Wheeler is dit duidelik dat kurrikula nie apart kan en behoort te funksioneer nie. 'n Uitstaande aspek van albei se voorstelle, wat tans nog in die meeste Geskiedenisleergange op tersiêre vlak ontbreek, is die waardes, behoeftes en eise van die samelewing en mededissiplines.

Op sigself het die aandrang op aanpassing van Geskiedenisleergange 'n lang geskiedenis, wêreldwyd sowel as in Suid-Afrika. Dit blyk egter elders net meer gevorderd, tematies, kontemporêr-gerig sowel as interdissiplinêr van aard²⁴ te wees as wat die geval aan tersiêre inrigtings in Suid-Afrika is. Die agterstand op nasionale vlak word weerspieël in onlangse uitsprake van bekende Suid-Afrikaanse historici waarin die vinger op bepaalde leemtes gelê word.

F.A. van Jaarsveld byvoorbeeld, het by meer as een geleentheid gepleit vir moderner Geskiedenis-kurrikulums asook vir meer besielde onderwysers en dosente.²⁵ M.H. Trümpelmann stel die tekortkominge in Geskiedenisleergange sterker en rig onder meer 'n versoek vir radikale vernuwing in die kwaliteit van historiese veralgemenings en meer erns met skakeling tussen Geskiedenis, ander sosiale wetenskappe en die onderwyspraktyk.²⁶ As al die vermelde wense wel binne die grense van kurrikulumvernuwing bereik kon word, behoort die vormingspotensiaal van die Geskiedwetenskap ongetwyfeld te verbeter.

Verbeeldingryke kurrikula het wel in die afgelope twee jaar aan sommige tersiêre instansies gerealiseer. Daar bestaan egter steeds ruimte vir verdere aanpassings. Volgens my oordeel, en na bestudering van 15 Suid-Afrikaanse Universiteite se Geskiedenis-kurrikula, is die inhoud veelseggend.

FIGUUR 1: DIE KURRIKULUMSPIRAAL

5.2 Doelformulering

'n Behoorlik-gefundeerde kurrikulum sluit nou aan by die doelstellings van sodanige dissipline en die betrokke departement of instelling se benadering. Ongeag hiervan kan die bevinding van L.P. Calitz in 1978, naamlik dat onderwysers nie altyd op hoogte is met die doelstelling van hul vakgebied nie en dié doelstellings as "'n soort van 'n nagedagtenis" as deel van 'n kurrikulum beskou,²⁷ tans ook vir Geskiedenisdosente geld.

Volgens nuwe aanpassings in van die tersiêre Geskiedenisurrikula kom dit voor asof doelstellings wel wentel om die basiese kriteria vir kurrikula gestel. Die doelstellings is naamlik kennis (Geskiedenisinhoud, tyd en kronologie), begrip (empatie, samelewingsgeletterdheid en gesindheidsvorming) en vaardigheidsontwikkeling (toepassing, analise, sintese en evaluering). Verdere verfyning van kurrikula en doelstellings is egter nodig sodat die toepassing daarvan haalbaar en ook praktykgerig is en nie net in 'n "nagedagtenis" verval nie. Onder meer moet 'n doel geformuleer word waarin mededissiplines ook "tegemeet gekom" word. Indien dié doel dan daadwerklik neerslag vind in Geskiedenisurrikula, en

doelwitte binne die Geskiedeniswetenskap gerig is op behoorliker beroepsopleiding, sal sodoende aan die eise van die samelewing en die tyd beantwoord kan word.

5.3 Seleksie van leergeleenthede, ervaring, metodes en tegnieke

5.3.1 Leergeleenthede en ervaring

In die verlede was Geskiedenisurrikula aan die meeste tersiêre inrigtings in Suid-Afrika volgens 'n streng kronologiese struktuur beplan en dienooreen-komstig aangebied; gevolglik het baie feitlike besonderhede dikwels die breë ontwikkelingspatrone en -tendense oorskadu. Meer resente kurrikula neig toenemend om die verlede tematies-kronologies en selfs net tematies te belig. Die eis om verdere kurrikulumaanpassings waarby studente insae sal hê en wat pertinent ook aan dissiplinêre wisselwerking sal aandag gee, sal moeisam wees.

Geskiedenisleergange hoef nie net dinamiese aanpassings met betrekking tot breë algemene relevante internasionale en nasionale temas te impliseer nie. Die streeks- en plaaslike terrein waarbinne 'n tersiêre, en selfs sekondêre inrigting hom bevind, kan en moet ook

meer gereedelik 'n plek binne Geskiedenis-kurrikula kry, veral as dit 'n doelwit is om die gemeenskap ook te dien deur die verskaffing van waardevolle historiese gegewens aan ander dissiplines. Sodoende kan eietydse problematiek verhelder word.

Gedurende 1991-1992 het die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) 'n projek oor die **Teorie en Praktijk in Geskiedenis** onderneem. Met betrekking tot die aspek van dissiplinêre samewerking (soos in die RGN-vraelys gestel), is bevind dat diegene uit ander dissiplines wat terugvoering gegee het, bereid was tot samewerking met historici. Daar is egter gemeen dat *not much tangible work has been produced in this respect*.²⁸ Dit het dus tyd geword dat die opvoeders in Geskiedenis die wye terrein waarop hul met dié wetenskap beweeg, op kurrikulêre vlak tot groter voordeel van mededissiplines benut.

5.3.2 Metodes en tegnieke

Die wyse, vlak en diepte van ordening van kurrikuluminhoude is grotendeels bepalend of 'n kurrikulum geskik sal wees vir bepaalde leerders of nie. Dissiplines as 'n bron vir die bepaling van kurrikulumdoelstellings en inhoude²⁹ is een van die stappe wat in herkurrikulering nodig is.

Verdere stappe³⁰ wat mag volg, en spesifiek gerig is op dissiplinêre skakeling, hoewel nie noodwendig in dié volgorde nie, kan die volgende insluit:

- * Die vindingryke en dinamiese aanpassing van Geskiedenisleergange volgens verantwoorde kriteria (op mikro en mesovlak).
- * Die identifisering en oorlegpleging met dissiplines waarmee skakeling moontlik is.
- * Die bou van 'n vertrouensverhouding.
- * Die bemerking van die Geskiedenis-kurrikuluminhoud by die betrokke dissiplines en die behoeftebepaling by elk van die dissiplines.
- * Die poging om konsensus te bereik op watter wyse studente van ander wetenskappe by die Geskiedenis-kurrikulum kan inskakel en of lesings die vorm van spesiale kursusse gaan aanneem. Spesiale buite-kurrikulêre inligtingsessies/lesings is ook 'n moontlikheid.
- * Die behou van gesonde skakeling om sodoende moontlike leemtes ten opsigte van die kurrikulumaanpassings vinnig op te volg.

Praktykgerigte temas in Geskiedenis-kursusse word reeds tans aan sommige Suid-Afrikaans tersiêre instansies aangebied - temas waarby verskeie dissiplines baat mag vind.

'n Denkbeeldige praktykgerigte jaarkursus,³¹ en voorbeelde van welke dissiplines voordeel kan trek, is vervat in tabel 1.

Hierdie denkbeeldige kursus kan inderdaad nog verder verfyn en uitgebrei word om geskiedenisstudente en studente van ander dissiplines beter te akkommodeer, sowel as doeltreffender toe te rus vir die praktyk. Enkele aspekte wat in gedagte gehou moet word, is:

- * 'n Jaarkursus kan nie en mag nie net bestaan uit aanpassings, gerig op die breë fakulteits- en vakdoelstellings nie.³²
- * Doelstellings (o.m. gerig op diensbaarheid en beroepsgerigtheid) moet duidelik wees en korreleer met die jaarinhoud. Dosente se aanbieding moet ook sodanig wees dat die doelstellings verwesenlik word.
- * Jaarkursusse moet nie te kompak wees nie. Dit kom voor asof dit tans die geval is en in werklikheid nie 'n klagte is wat net aan primêre en sekondêre kurrikula te koppel is nie.
- * Meer dosente sal by een kursus betrokke moet wees.
- * Jaarinhoude (kurrikula) moet so ver moontlik ook die jongste historiese gegewens rakende temas inpas waar temas van die twitigste eeu ter sprake is.

Aanvullende temas waarin die Geskiedeniswetenskap op kurrikulêre vlak mededissiplines van vakkundige kennis kan voorsien, of toerus, is moontlik, nodig en onontbeerlik. Hiervoor is dit dus gebiedend dat Geskiedenis daadwerklik met verantwoordbare doelstelling en 'n behoorlike leerinhoud toegerus moet wees, waarin kronologie ondergeskik is aan tema en laasgenoemde keurig geselekteer is.

5.3.3 Evaluering

Die herwaardering en -evaluering van vakinhoud moet sodanig geskied dat dit nie afbreuk doen aan die wese en selfstandigheid van Geskiedenis as dissipline nie. 'n Aspek van evaluering wat met betrekking tot bovermelde aanpassingsproses in Geskiedenis-kurrikula in gedagte gehou moet word, is of sodanige aanpassingsproses ook tot voordeel van mededissiplines en die samelewing is. Indien wel, kan uiters gunstige omstandighede geskep word vir konstruktiewe en dinamiese Geskiedenis-onderrig aan tersiêre inrigtings, Geskiedenis in diens van ander dissiplines,³³ sowel as Geskiedenis in diens van die gemeenskap. Dit kan verder meebring dat 'n gunstiger klimaat ook binne die beroepsraamwerk van Geskiedenis geskep word.

TABEL 1: 'N DENKBEELDIGE PRAKTYKGERIGTE JAARKURSUS

Geskiedenis: Jaarkursus Twee 19e - 20e eeu	Sommige dissiplines waarbinne die temas nuttig kan wees
<p>Eerste semester</p> <ul style="list-style-type: none"> * Konflik en verset in Suidelike Afrika: Vorme, oorsake, implikasies en interpretasies (verplichtend). <p>(Studente kan uit onderstaande temas 'n seleksie van een maak)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Sosiale verskynsels: Ontwikkelings-aspekte van die moderne wêreldorde en Suidelike Afrika. * Rykdom en armoede in Europa en Afrika: Verskynsels, teorieë, oorsake en gevolge. * Arbeidsorganisasies en arbeidsvraagstukke in Suid-Afrika: Ontwikkeling, gevolge en 'n vergelyking. <p>Tweede semester</p> <ul style="list-style-type: none"> * Die kontemporêre wêreld: Fokus op breë ontwikkelingspatrone, onder meer rakende bv. Kommunisme, Demokrasie, Fascisme, revolusie in die kommunikasiewese, industriële gemeenskappe ens. (verplichtend). <p>(Studente kan uit onderstaande temas 'n seleksie van een maak)</p> <ul style="list-style-type: none"> * Gesondheid: Beleid en praktyk; enkele gevallestudies uit die geskiedenis. * 'n Plaaslike tema, byvoorbeeld; 'n Geskiedenis van die sosiale orde asook ekonomiese verskynsels en die invloed op politieke denkpatrone: bv. gevallestudie, Potchefstroom. * 'n Plaaslike tema, byvoorbeeld; Stedelike, demografiese en politieke ontwikkeling: 'n Historiese vergelyking tussen bv. Potchefstroom, Johannesburg en Kaapstad. 	<ul style="list-style-type: none"> * Geografie * Toneelpraktyk en toneelwetenskap * Sosiologie * Filosofie * Ekonomie * Bedryfsekonomie * Sielkunde * Argeologie * Maatskaplike Werk * Bybelkunde (Teologie) * Politieke Wetenskappe * Kriminologie * Antropologie * Staatsleer * Romeinse Reg * Rekreasiekunde * Beeldende kunste * Menslike Bewegingskunde * Letterkunde en Taalkunde (verskeidenheid van tale) * Stads- en Streekbeplanning * Publieke Administrasie

6. **GUNSTIGER BEROEPSMOONTLIKHEDE VIR GESKIEDENIS? 'N HERWAARDERING**

Die voorafgaande pleidooi dat Geskiedenis-kurrikula ook konstruktief moet aanpas by die behoeftes van die tyd en by dié van ander dissiplines, hou bepaald voordele vir beroepsverbreding in. Indien aanpassings nie gemaak word nie, sal historici kwalik die bemerkingswaarde van hul wetenskap kan verdedig. D.A. Clary het dit in 1978 al só opgesom: *We have ...*

*offered the world so little that it has naturally concluded that we have little to offer. It is within our own profession, then, that we must seek the causes of our unemployment.*³⁴ Huidige samelewingseise, ook gerig op die rol wat mededissiplines in dié verband speel, kan nie misken word nie. Sou die Geskiedwetenskap toenemend, soos wat dit wel tans die geval is, sinvolle navorsing vanuit alle terreine van die samelewing onderneem, kan die nuttigheidswaarde van die dissipline verbreed.

Heelwat historiesgerigte navorsing op 'n wye terrein moet nog in Suid-Afrika gedoen word, en hiervoor is meer mannekrag nodig. Hiernaas dan 'n oorsigtelike beskouing van die wydgeskakeerde beroepsterreine waarbinne die Geskiedwetenskap 'n sinvolle bydrae in die samelewing sal kan lewer en die spesifieke kundiges wat binne hierdie terrein benodig word:

- * Onderwysgerigte beroepe, primêr, sekondêr en tersiêr (by laasgenoemde 'n verbreding, onder meer sosiale historici, ekonomiese historici, antropologiese historici, kontemporêre historici, sporthistorici en so meer).
- * Bibliotekarisse en argivarisse van provinsiale, plaaslike en privaatinstanties (veral laasgenoemde is nuut en addisioneel tot die beroepsterrein).
- * Navorsers aan universiteite en navorsingsinstansies soos die RGN asook privaatinstansies.
- * Kuratore en navorsingsbeamptes in museums.
- * Politieke joernaliste, TV- en plaaslike verslaggewers, spotprenttekenaars, korrespondente, diplomate, ambassadeurs en konsuls asook ander burgerlike dienste by 'n verskeidenheid instansies en die privaatsektor.
- * Kundiges in 'n konsulerende en 'n navorsingsgerigte hoedanigheid ten opsigte van enige vakterrein en instansies waar die versoek histories-gerig is. Hier word byvoorbeeld gedink aan die skryf en kontrolering van die feitlike korrektheid van TV- en radiodramas - 'n taamlik nuwe terrein waarop historici hulle in die jongste tyd begewe het. 'n Verder toepassingsterrein vir Geskiedwetenskap is besinning oor historiese bewaring, omgewingsbewaring, publieke gesondheid, publieke administrasie en publieke beplanning.
- * Skrywers van onder meer historiese dramas.
- * Gidse binne die toerismebedryf wat kenners is van historiese bakens binne streke of die land as geheel.

Bovermelde beroepsmoontlikhede dek 'n baie breë terrein. Dissiplinêre wisselwerking en behoorlike bemaking, behoort daartoe mee te help dat sommige van dié beroepe, wat tradisioneel nie aan Geskiedenis gekoppel is nie, wel vir die historikus en student met Geskiedenisopleiding toegankliker word.

7. SLOTBESKOUING

Uit die voorafgaande is dit duidelik dat tersiêre Geskiedenis-kurrikula dinamies aangepak kan word om onder meer vir mededissiplines nuttiger te wees as wat tans die geval is. 'n Vereiste sou dan wees dat daar 'n bereidheid tot samewerking van die kant van ander wetenskappe moet wees. Hierdie samewerking sou impliseer dat alle dissiplines saamgesnoer word deur 'n historiese tydsbegrip in die samelewing. Bouhdiba³⁵ stel die verhouding tussen Geskiedenis en veral die Sosiale Wetenskappe soos volg:

The present never really exists in a pure state. It is always an extension or a slightly different version of the past ... whether he wishes it or not, the social science specialist is a historian. However thin the slice of life on which he concentrates, even if it is as fleeting as a single moment in time, he cannot understand it unless he sees it in the light of history.

Die mening wat Toebes³⁶ op sy beurt huldig, sluit baie goed aan by dié van Bouhdiba. Toebes meen dat:

Attempts at combining subjects can only be successful if the participants have a good understanding of the nature and the possibilities of their own subject. Then it will be possible to contribute to the enlightenment of young people by means of a distinct subject and by means of a partly integrative or cooperative approach.

In die lig van huidige samelewingseise, is dit nodig dat Geskiedenisdepartemente aan tersiêre inrigtings hul kurrikulumdoelstellings en -inhoud sal hersien, mekaar hierin sal ken, asook die effektiewe bemaking en skakeling mededissiplines sterk sal oorweeg. 'n Kurrikulumaanpassing en multidissiplinêre skakeling moontlik te maak, gaan hoë eise aan historici stel. Terselfdertyd is dit 'n behoefte dat mededissiplines van die Geskiedwetenskap sal kennis neem, en bewus sal wees van die moontlikhede wat dié dissipline vir hul beroepsopleiding inhou. Die finale produk van interdissiplinêre skakeling sal dan nie net betekenisvoller wees nie, maar sal ook onder meer die beeld en beroepsveld van Geskiedenis positief beïnvloed.

VERWYSINGS:

1. De Klerk, P.: **Die eenheid van Geskiedenis**, pp. 1-22. Departement Sentrale Publikasies, Wetenskaplike Bydraes van die PU vir CHO, 1992.
2. Van Jaarsveld, F.A.: Geskiedenis en Relevansie. **Historia**, 24[1], 1979, p. 16; Van der Schyff, P.F.: Kollig op die Rol en Plek van SA Historici. **Beeld**, 26 Febr. 1985, p. 8.
3. Suid-Afrikaanse Historiese Genootskap: Referate gelewer by die SAHG-kongres te UOVS, 15-17 Januarie 1992: **Geskiedskrywing en Geskiedenisonderrig: 'n Toekoms-perspektief**; Suid-Afrikaanse Vereniging vir Geskiedenisonderrig: Referate van Mohlamme en Trümpelmann gelewer by die SAVGO-kongres, Pretoria, 28-29 September 1991: **Geskiedenisonderrig: Teorie en praktyk**.
4. Eloff, C.C.: History from Below, p. 11. Referaat gelewer by die dertiende tweejaarlikse SAHV-konferensie te UNISA, 22-25 Januarie, 1991; Moore, D.M.: **History and Society in Transition**, pp. 4-5. Fort Hare University Press, Fort Hare, 1985.
5. De Klerk, P.: **Die Eenheid van Geskiedenis**, pp. 1-3. Departement Sentrale Publikasies, Bydraes van die PU vir CHO, H [128], Potchefstroom, 1992.
6. Clary, D.A.: Write When You Find Work: Advice for Graduate Faculty of Training Employable Historians. **History Teacher**, 12[1], November 1978, pp. 65-77.
7. **Ibid**, pp. 78-85.
8. **Ibid**, pp. 65-85; Nicholls, D.: College Level History in the United State: the Experience of British Exchange Instructors,. **History Teacher**, 18[1], 1984, pp. 57-67.
9. Trümpelmann, M.H. [red]: **Kreatiewe Geskiedenisonderrig**, p. 102. Butterworth, Pretoria, 1983.
10. Deur die erkenning van Frith en Barzun se duidelik-omlynde definisies, wat van Geskiedenis veronderstel, misken die referent nie die tiental ander definisies rakende die taak van Geskiedenis nie. Barzun, J. & Graff, H.: **The Modern Researcher**. Harcourt Brace Jovanovich Publishers, San Diego, 1985.
11. Rowse, A.L.: **The Use of History**, p. 30. Hodder and Stoughton Ltd., London, 1946.
12. Rinehart, D. & Maizlish, S.E. [ed]: **Essays on Walter Prescott Webb and Teaching of History**, pp. 537-538. College Station Texas A & M, Texas, 1985.
13. Barnes, H.E.: **The New History and the Social Studies**, pp. 1, 16. The Century Co., New York, 1925.
14. Toebes, J.G.: **Geskiedenis: Een Vak apart?**, p. 8. Ph.D.-tesis, Katholieke Universiteit, Nijmegen, 1981.
15. Van Rensburg, M.C.J. [red] en Barnard, S.L. [gasred]: Fokus op die Geskiedenis. **Acta Academic**: B[7], 1988, pp. 1,3.
16. **Ibid**, p. 3; **Historia**, 1979-1988; PU vir CHO: **Die Geskiedenis in die Wetenskap**. Geesteswetenskappereeks, A[22], 1976; Van Zyl, D.J. [red]: **Die Teorie en Praktyk van Akademiese Geskiedenis in Suid-Afrika**, p. 3. Konsep RGN-projekverslag, 1992.
17. Laslett, B.: Interdisciplinary Teaching and Disciplinary Reflexes, pp. 131-132. **Historical Methods**, 23[3], 1990; Van Jaarsveld, F.A.: South Africa as an Industrial Society. **Historia**, 34[1], 1989, pp. 95-99.
18. Eloff, C.C.: "History From below ...", p. 12. Referaat gelewer by die dertiende tweejaarlikse SAHV-konferensie te UNISA, 22-25 Januarie 1991.
19. Pluridissiplinariteit veronderstel ongekoördinerende samewerking tussen wetenskappe, sowel as die benutting van modelle en teorieë van elke dissipline op selektiewe wyse. Van Rensburg M.C.J. [red] en Barnard, S.L. [gasred]: Fokus op die Geskiedenis. **Acta Academic**, B[7]: 1988, p. 3.
20. Dié gevolgtrekking is gegrond op die besigtiging van Geskiedenis-kurrikula van etlike Suid-Afrikaanse tersiêre inrigtings. Kyk afdeling vyf vir 'n breedvoeriger verwysing hierna.
21. Oor kurrikulumontwerp bestaan 'n verskeidenheid van gepubliseerde werke. Dit blyk egter dat feitlik alle kurrikulumontwerpers in die

- buiteland die Tyler-model, wat reeds in 1950 verskyn het, as basis vir kurrikulering erken. Krüger, R.A.: **Beginsels en Kriteria vir Kurrikulumontwerp**, p. 23. HAUM, Pretoria, 1980; Sears, T.J. & Marshall, J.D. [ed]: **Teaching and Thinking about Curriculum, Critical Inquiries**, p. 34. Teachers College Press, New York, 1989.
23. Voorstelling deur D.K. Wheeler, oorgeneem uit Krüger, R.A.: **Beginsels en Kriteria vir Kurrikulumontwerp**, p. 34. HAUM, Pretoria, 1980.
  24. 'n Bespreking van die ontplooiing van Geskiedenisleergange wêreldwyd is omvangryk en regverdig 'n afsonderlike bespreking. Vergelyk wel kurrikulumtemas en kommentaar soos waargeneem by: Desmond, S.N.: **Professional Training of Journalists**, pp. 69-85. UNESCO, g.p., 1963; Schoebe, G.: Bemerkungen Eines Lehrers zu der Frage: Welche Forderung Muss die Schule in das Stadium Ihrer Zukünftigen Geschichtslehrer Stellen?, pp. 73-81. [In Conze, W.: **Theorie der Geschichtswissenschaft.**]; Harvard University: **Graduate Studies in Social Sciences**, pp. 46-56. 1992-1993; Nicholls, D.: College Level History in the United States: the Experience of British Exchange Instructors. **History Teacher**, 18[1], 1984, pp. 57-67; Hodges, L.: Multiculturalism Creeps Quietly on to the Curriculum. **The Higher**, 11, Febr. 1992, p. 28.
  25. Van Jaarsveld, F.A.: Geskiedenis en Relevansie. **Historia**, 24[1], 1979, pp. 14-18; Van Jaarsveld, F.A.: Redaksionele Kommentaar. **Historia**, 30[1], 1985, p. 1.
  26. Trümpelmann, M.H. [red]: **Kreatiewe Geskiedenisonderrig**, pp. 33-36. Butterworth, Pretoria, 1983.
  27. Wright, C.P.: Geïntegreerde didaktiese model vir die onderrig van Geskiedenis. **Gister en Vandag**, 20, 1990, pp. 6-7.
  28. Van Zyl, D.J. [red]: **Die Teorie en Praktyk van Akademiese Geskiedenis in Suid-Afrika**, p. 7. Konsep RGN-projekverslag, 1992.
  29. Krüger, R.A.: **Beginsels en Kriteria vir Kurrikulumontwerp**, pp. 65, 72. HAUM, Pretoria, 1980.
  30. Finale stappe in die aanpassingsproses sal uiteraard ook op makrovlak goedgekeur moet word.
  31. Enkele voorbeelde is oorgeneem uit die kurrikula van sommige tersiêre instansies in Suid-Afrika.
  32. Vergelyk Kapp, P.H.: SAHV-Konferensiereferate, deel 1, pp. 22-24. Referate gelewer by die negende tweejaarlikse nasionale konferensie van die SAHV te RAU, Johannesburg, 17-19 Januarie, 1983.
  33. Die kwessie van ander dissiplines in diens van Geskiedenis is 'n aspek waarvoor historici nie uitspraak kan lewer nie, maar waarin daar sekerlik behoeftes is. Wel is dit deesdae nie vreemd nie om waar te neem dat historici die inhoud van 'n wye spektrum van dissiplines graag benut ter wille van 'n vollediger perspektief van die verlede. Kyk bv. D.J. Opperman se versdrama VERGELEGEN as studiebron vir die regering van W.A. van der stel aan die Kaap gedurende die laat sewentiende eeu. Menseverhoudings veral, word hierin verhelder.
  34. Clary, D.A.: Write When You Find Work: Advice for Graduate Faculty or Training Employable Historians. **History Teacher**, 12[1] November, 1978, p. 66.
  35. Van Rensburg, M.C.J. [red] en Barnard, S.L. [gasred]: Fokus op die Geskiedenis. **Acta Academic**: B[7], 1988, p. 32.
  36. Toebes, J.G.: Geschiedenis: **Een vak apart?**, p. 5. Ph.D.-tesis, Katholieke Universiteit, 1981.